

אף על פי שהוא כלי גמור והוא ראוי לשימוש, אין הוא מקבל טומאה.

ואם יש בו בית קיבול — הרי הוא מקבל טומאה משעה שהוא ראוי לתשיש המיועד לו, ואפילו לא נשלמה לגמרי מלאכת הכלי.

ואילו כלי העשוי ממתכת דינו להיפך: כל עוד לא נשלמה לגמרי מלאכת הכלי הוא אינו מקבל טומאה. ואם הכלי גמור הרי אפילו אין לו בית קיבול הוא מקבל טומאה.

נמצאנו למדים: שהטהור בכלי עץ — טמא בכלי מתכות.

והטהור בכלי מתכות — טמא בכלי עץ.

גמרא:

תנו רבנן: גולמי כלי עץ, שלא נגמרה מלאכתם לגמרי, טמאין. דהיינו ראויים הם לקבל טומאה!

פשוטיהן של כלי עץ, דהיינו, שאין להם בית קיבול, הרי אפילו נגמרה מלאכתם — טהורין, שאינם מקבלים טומאה!

גולמי כלי מתכות — טהורין, ואילו פשוטיהן — טמאין!

נמצא: שהטהור בכלי עץ — טמא בכלי מתכות!

והטהור בכלי מתכות — טמא בכלי עץ!

ואלו הן גולמי כלי עץ: כל שעתידי —

לשוף, לשפשף הכלי.

לשביץ, לעשות בו משבצות.

לגרר, להחליק אותו.

לכרכב, לחקוק בו עיגולים.

להטיח בטונס, לשפשף אותו בעור דג ששמו טונס.

וכן אם היה הכלי —

מחוסר כן, שאין לו בסיס שיוכל לעמוד עליו כראוי.

או מחוסר אוגן שלא היתה שפה לפי הכלי.

או מחוסר אוזן שמחזיקים בה הכלי —

הרי הוא טמא.

אבל אם היה הכלי מחוסר חטיטה, שלא נחקק בו עדיין בית קיבולו, הרי הוא טהור.

ודנה הגמרא: מחוסר חטיטה — פשיטא שהוא טהור, שהרי עדיין אין כאן התחלה של כלי!?

ומתרצינן: לא צריכא הברייתא להשמיענו, אלא באופן דחק קפיזא בקבא. שהיה בדעתו לעשות בית קיבול המכיל קב, שהוא ארבעה לוגין, אך בינתיים חקק בעומק המכיל שלשה לוגין בלבד, שכבר ראוי הוא לשימוש. אלא, שמכיון שאינו ראוי עדיין לשימוש אשר לו הוא נועד, שהרי לא הושלמה החקיקה כפי שיש בדעתו, לכן נחשב הכלי כלא נגמרה מלאכתו ואינו מקבל טומאה.

וממשיכה הברייתא: ואלו הן גולמי כלי כה-ב

מתכות: כל שעתידי לשוף, לשבץ לגרר ולכרכר, לעשות בו ציורים, להקיש בקורנס כדי ליישר את הבלוטות, או שהיה הכלי

ומשנינן: אין. דתניא: רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: מה תלמוד לומר [במדבר לא] "וכל מעשה עזים תתחטאו"? כלומר, איזה דבר מהעזים בא הכתוב לומר שמקבל טומאה?

להביא דבר הבא מן העזים, דהיינו, מן הקרנים ומן הטלפים של העזים, שאם עשה מהם כלי הרי הוא מקבל טומאה. (171)

שאר בהמה וחייה מנין שכלי העשוי מקרניהם וטלפיהם מקבל טומאה? תלמוד לומר "וכל מעשה". ה"וכל" בא לרבות שאר בהמות.

אם כן, מה תלמוד לומר "עזים"? פרט לעופות. שאם עשה מהן כלי, אינו מקבל טומאה, הרי למדנו שכלי עצם מקבלים טומאה מן התורה.

מתניתין:

יש שני סוגי שקדים, מרים ומתוקים.

"שקדים מרים" אינם חייבים במעשר, שאם בא אדם לאוכלם כשהם גדולים ונעשו מרים, אינו צריך לעשרם משום שאינם ראויים לאכילה. אך אם בא לאוכלם כשהם קטנים, חייבים הם במעשר, כי הדרך לאוכלם אז, כשעדיין אין בהם מרירות.

ולעומתם "שקדים מתוקים" חייבים במעשר כשהם גדולים, ולא כשהם קטנים, לפי שאין הדרך לאוכלם בעודם קטנים שעדיין לא נגמר הפרי. נמצאו למדים כי —

מחוסר כן או אוגן או אוזן הרי הוא טהור. אבל, אם היה מחוסר כסוי הרי הוא טמא משום שכסוי הכלי הוא כלי בפני עצמו, שגם בלעדו נחשב הכלי כגמור.

והוינן בה: מאי שנא הני גולמי כלי עץ דטמאין, ומאי שנא הני גולמי כלי מתכות דטהורין?

ומשנינן: רבי יוחנן אומר: הואיל וכלי מתכות לכבוד עשויין; ולכן, כל עוד לא הושלמה לגמרי מלאכתם, ואינו יכול להתכבד בהם אין הם נחשבים לכלי.

רב נחמן אומר: הואיל ודמיהן יקרים! ועד שלא תושלם מלאכתם לגמרי ויהיו נאים ויוכל למכור אותם ביוקר, אין הם נחשבים ככלי.

ודנה הגמרא: מאי בינייהו דרבי יוחנן ורב נחמן?

ומשנינן: איכא בינייהו כלי עצם, שדמיהן יקרים ואינם עשויים לכבוד, שלפי רבי יוחנן דינם ככלי עץ, ולפי רב נחמן דינם ככלי מתכות.

ואזדא רב נחמן לטעמיה דאמר רב נחמן: כלי עצם ככלי מתכות דמו שאף גולמי כלי עצם טהורים, שמכיון שרב נחמן סובר שהטעם בכלי מתכות הוא משום שדמיהן יקרים, לכן אמר שכלי עצם דינם ככלי מתכות.

ודנה הגמרא: מכלל דכלי עצם מקבלי טומאה והלא לא נזכר בתורה בכלל שכלי עצם יש בהם קבלת טומאה?

171. שאי אפשר לומר: דבר הבא מהעור של העזים שהרי כבר כתוב לפני כן "וכל כלי עור".

מתניתין:

א. התמד, מים שנותנים על החרצנים של הענבים כדי לעשות מהם יין נקרא "תמד", ואינו נעשה יין אלא כשהחמיץ ומתחיל להיות תוסס, ולפני כן אינו אלא סתם מים, ולכן עד שלא החמיץ התמד, אינו ניקח בכסף מעשר שני, שהמחלל פירות מעשר שני על כסף מעלה את הכסף לירושלים וקונה בו דברי מאכל ומשקה, חוץ ממים [ועוד כמה דברים] שאסור לקנותם בכסף מעשר, והתמד שלא החמיץ, אף הוא אינו נקנה בכסף מעשר, שהרי הוא עדיין מים.

וכמו כן, כיון שעדיין אינו יין, הרי הוא פוסל את המקוה, כדין מים השאובין, שאם נפלו שלשה לוגין מהם לתוך מקוה שיש בו פחות מארבעים סאה מי גשמים, הרי הם פוסלים את המקוה, שאפילו אם יוסיף אחר כך מי גשמים להשלים לשיעור ארבעים סאה, לא יהיה המקוה כשר. (172)

ומאידך, מצינו להיפך, משהחמיץ התמד, הרי הוא נעשה יין, ואז הוא ניקח בכסף מעשר שני, ואינו פוסל את המקוה, לפי שהיין וכן כל המשקים, חוץ ממים, אינם פוסלים את המקוה אם נפלו מהם לתוך מקוה שאין בו ארבעים סאה מי גשמים, אלא מוסיף למקוה מי גשמים עד שיהיו בו ארבעים סאה ממי הגשמים לבד, והמקוה כשר.

ב. האחים השותפים בנכסים שקיבלו בירושה מאביהם —

החייב במעשר בשקדים המרים — פטור במתוקים.

והחייב במעשר במתוקים — פטור במרים.

גמרא:

תנו רבנן: שקדים המרים בהיותם קטנים חייבין במעשר, וכשהם גדולים פטורין מן המעשר.

שקדים מתוקים, כשהם גדולים חייבין במעשר, וכשהם קטנים פטורין מן המעשר.

רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו: זה וזה לפטור! שקדים הקטנים פטורין לעולם, בין אם הם מרים בין אם הם מתוקים, שהרי לא נגמר עדיין הפרי.

ואמרי לה, שכך אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי משום אביו: זה וזה לחיוב! שקדים גדולים חייבין לעולם בין אם הם מרים בין אם הם מתוקים.

אמר רבי אלעאי: הורה רבי חנינא בצפורי כדברי האומר: זה וזה לפטור!

ודנה הגמרא: ולמאן דאמר "זה וזה לחיוב", גדולים מרים למאי חזו? הרי מרים הם?

ומשנינן: אמר רבי יוחנן: הואיל ויכול למתקן על ידי האור, ששיימן על האש ויהיו מתוקין.

שהיו במקוה ארבעים סאה מים שאינם שאובים, ולא יידעו שלאחר מכן הושלמה המקוה

172. ודין זה תקנת חכמים הוא, שחששו, שמא יראו האנשים שנותנים מים שאובים למקוה לפני

ויתכנו שני אופנים בשותפות זו.

האחד, שחילקו האחים ביניהם את הנכסים שירשו, ולאחר מכן חזרו ונשתתפו באותם הנכסים.

והשני, שעדיין לא חילקו ביניהם את הירושה, והשותפות ביניהם היא מעצם היותם יורשים על אותם הנכסים שירשו.

ויש הבדלי דינים בין שני האופנים הללו של שותפות, כדלהלן:

כשהייבין בקלבון, בזמן שהיו נותנים מחצית השקל לצורך קנית קרבנות ציבור, לא היו נותנים אותו בצמצום, אלא כל אחד היה חייב להוסיף מטבע קטנה על מחצית שקלו, והוא נקרא "קלבון"⁽¹⁷³⁾ וכן שני אנשים שנתנו שקל שלם בשותפות, היו חייבים להוסיף שתי קלבונות. אבל, האב שהיה שוקל את מחצית השקל עבור בניו, היה פטור מלהוסיף קלבון.

ולכן, אם השותפות בין האחים היתה באופן שחילקו את הירושה ואחר כך נשתתפו, הרי דינם כסתם שותפים, שאם נתנו שני האחים שקל אחד ביחד מהממון המשותף, חייב כל אחד מהם לתת גם קלבון.

וכשהשותפות היא באופן כזה, הרי הם **פטורין ממעשר בהמה**, והיינו, כל הוולדות שנולדו מהבהמות שהם שותפים בהם, פטורין מלהפריש מתוכם אחד מכל עשרה בהמות לקרבן מעשר, וזאת כדין השותפין, שפטורין ממעשר בהמה.

ומאידך להיפך, **כשהייבין במעשר בהמה**, ומאידך להיפך, שהיתה השותפות ביניהם באופן השני, שעדיין לא חילקו ביניהם את הנכסים שירשו, שאז הם חייבים לעשר את הוולדות שנולדו להם בשותפות, כיון שהנכסים הללו נחשבים כאילו הם עדיין ברשות אביהם, ואין האחים נחשבים כשותפים בהם, הרי הם **פטורין מן הקלבון**. שאם נתנו שני אחים

לארבעים סאה מים שאינם שאובים, ויבואו לטעות ולהכשיר לטבול במים שאובים. וגזירה זאת של חכמים היתה רק על מים שאובים ולא על שאר משקים.

173. בטעם החובה להוסיף קלבון נאמרו שני הסברים [עיי' בהרחבה בחברותא למסכת שקלים ד ב, ולבכורות נו ב]: האחד, שיש להוסיף על מחצית השקל משום "הכרע", שלא תהיה המחצית מצומצמת, שמא לא תהיה מחצית השקל בדיוק [רש"י כאן]. והשני, משום "חילוף", שכאשר מחליפים שני חצאי שקלים לשקל שלם, צריך להוסיף מעט לשולחני עבור ההחלפה.

שני הטעמים שייכים בנתינת מחצית השקל

ולא כאשר נותנים שני אנשים ביחד שקל שלם. אך הואיל ורוב בני האדם נותנים מחצית השקל באופן נפרד, ואז הם מוסיפים קלבון, אף שני אנשים השוקלים שקל אחד במשותף יוסיפו עליו כל אחד קלבון, לפי שהיה להם לשקול לחצאין, ואז היו מוסיפים שני קלבונות.

האם תוספת הקלבון היא מן התורה או מתקנת חכמים? **במסכת שקלים** מבואר, שלפי רבי מאיר החיוב הוא מן התורה, כי הראה הקב"ה למשה מטבע של אש, ואמר לו "זה יתנו", כזה יתנו, דהיינו, שלעולם לא יגרעו מלתת את סכום הכסף שהראה הקב"ה למשה, וכיון שלא ידוע אם הכסף של היום מזוקק כמו שהיה בימי משה, חייבים להוסיף על מחצית השקל קלבון, כדי שיהיה **בודאי** סכום השוה

חילקו בדבריהם בין החמיץ ללא החמיץ ומשמע שכל אחד אמר את דינו בשני האופנים]

ומתרגינן: **אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון:**

בשהחמיץ דוקא, מחלוקת רבנן ורבי יהודה. כו-א אבל, כשלא החמיץ אפילו רבי יהודה מודה שאינו יין אלא מים ומתניתין רבי יהודה היא שאף לדבריו יש חילוק בין החמיץ ללא החמיץ.

וכן אמר רבי יוסי ברבי חנינא: בשהחמיץ דוקא מחלוקת רבנן ורבי יהודה.

ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבון: תמד שעדיין לא החמיץ, שלקחו בכסף מעשר שני בירושלים, ולבסוף אחר ששהה אצלו החמיץ התמד, קנה מעשר את התמד, כלומר, שהכסף של המעשר שני שהגיע ליד המוכר של התמד נתחלל על התמד והמוכר יכול להשתמש בכסף כאילו הוא חולין [שאלו לא היה נחשב התמד ליין הרי שהכסף שביד המוכר לא היה מתחלל אלא היה נשאר בקדושת מעשר שני].

מאי טעמא אמרינן דקנה מעשר הלא בשעת המכר עדיין לא החמיץ התמד?

משום דמאחר שהחמיץ בסוף, איגלאי מילתא למפרע דבשעת הקניה פירא הוא. כלומר, שכבר אז נכנס כח החרצנים במים

ביחד שקל אחד, הם אינם חייבים להוסיף אפילו קלבון אחד. וטעמו של דבר, כיון שהנכסים נחשבים כאילו הם של אביהם, הרי זה כאילו נתן האב את השקל עבורם. והדין הוא שאב הנותן שקל עבור שני בניו, פטור הוא מליתן קלבון.

גמרא:

ודנה הגמרא: **מני מתניתין לא רבי יהודה ולא רבנן?**

דתנן: המתמד העושה "תמד" [משנה זו מדברת ב"תמד" שנעשה על ידי נתינת מים על שמרי יין] ונתן מים במדה על השמרים שלא היו מעושרים ולאחר זמן מצא כדי מדתו דהיינו שהתמד אינו עולה על כמות המים שנתן, הרי הוא פטור מן המעשר ואפילו אם יש בתמד טעם יין, הואיל ולא נוסף עליו כלום מהשמרים הרי הוא נחשב כמים. ורבי יהודה מחייב במעשר שלדעתו התמד נחשב ליין.

השתא תיקשי: משנתנו האומרת שהכל תלוי בכך שאם התמד החמיץ הוא נחשב ליין ואם לא החמיץ נחשב למים מני היא?

אי רבנן, האמרי דאף על גב דהחמיץ הוי מים כל עוד שלא נתרבה התמד. (174)

אי רבי יהודה, האמר דאף על גב דלא החמיץ הוי יין [שהרי רבנן ורבי יהודה לא

מן הקלבון.

למחצית השקל שהראה הקב"ה למשה.

וכתב המנחת חינוך [מצוה קה] שלדעת חכמים תוספת הקלבון היא רק תקנת חכמים, וראיתו מכך שהשוקל שקלו עבור חברו פטור

174. תוס' ד"ה המתמד מבארים למה אי אפשר לומר שמשנתנו מדברת שהתמד נתרבה שאז